

DANMARKS STATISTIK

STATISTISKE MEDDELELSER

FJERDE RÆKKE TREDIVTE BIND

SJETTE HÆFTE

COMMUNICATIONS STATISTIQUES 4me SÉRIE TOME 30 6me LIVRAISON

PRODUKTIONSSTATISTIK

(HAANDVÆRKS- OG INDUSTRI TÆLLINGEN 1906)

VI

METALINDUSTRI M. V.

STATISTIQUE DE LA PRODUCTION INDUSTRIELLE

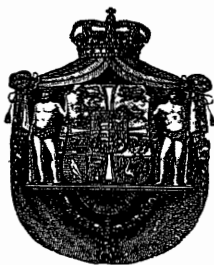
(RECENSEMENT INDUSTRIEL 1906)

VI

INDUSTRIES DES MÉTAUX ETC.

UDGIVET AF STATENS STATISTISKE BUREAU

PUBLIÉ PAR LE BUREAU DE STATISTIQUE DE L'ÉTAT

KØBENHAVN

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

1909

Indhold.

	Side
1. Indledende Bemærkninger	5
2. Guld- og Sølvvarefabrikker, Elektropletvarefabrikker	7
3. Gørtlerier, Metalvarefabrikker m. v.	9
4. Blikvarefabrikker m. v.	11
5. Jernvarefabrikker, Hammerværker og Værktøjsfabrikker	13
6. Jernskibsbyggerier	17
7. Jernstøberier, Maskinfabrikker, Cykelfabrikker m. v.	17
8. Blikkenslagerforretninger, Smedeforretninger, Maskinværksteder ...	31
9. Pianofortefabrikker m. v.	44
10. Andre Industrier (Kobbersmedeforretninger, Tilvirkning af kirurgiske Instrumenter)	45

Statens Statistiske Bureau i November 1909.

MICHAEL KOEFOED.

Adolph Jensen.

Tidligere udgivne Publikationer vedrørende Haandværks- og Industritællingen 1906:

Foreløbig Redegørelse for Danmarks Haandværks- og Industri-virksomheder ved Tællingen den 12. Juni 1906. (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 23. Bd., 3. Hæfte).

Danmarks Haandværk og Industri ifølge Tællingen den 12. Juni 1906. (Statistisk Tabelværk, 5. Række, Litra A Nr. 7).

Arbejdstiden i Industrien ifølge Haandværks- og Industritællingen af 12. Juni 1906. (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 28. Bd., 2. Hæfte).

Produktionsstatistik (Haandværks- og Industritællingen 1906):

- I. Næringsmiddelindustrien m. v. (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 30. Bd., 1. Hæfte).
 - II. Tekstilindustrien. (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 30. Bd., 2. Hæfte.)
 - III. Beklædnings- og Læderindustri. (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 30. Bd., 3. Hæfte.)
 - IV. Træindustri m. v. (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 30. Bd., 4. Hæfte.)
 - V. Sten-, Ler- og Glasindustri. (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 30. Bd., 5. Hæfte.)
-

1. Indledende Bemærkninger.¹⁾

Ved Haandværks- og Industritællingen den 12. Juni 1906 blev der i Danmark talt lidt over 85000 Virksomheder med et samlet Personel paa ca. 317000, hvoraf godt 208000 vare egentlig industrielle Arbejdere.²⁾ Antallet af Virksomheder, der anvendte mekanisk Kraft (bortset fra Vind- og Vandkraft), udgjorde godt 6200, og Maskinernes samlede (effektive) Styrke blev opgjort til over 125000 Hestes Kraft.

De 85000 Virksomheder har man, efter deres Art, inddelt i 11 Hovedgrupper, omfattende i alt 249 forskellige Erhverv; jfr. den systematiske Erhvervsfortegnelse i Statistisk Tabelværk, 5. Række, Litra A Nr. 7, Side 374 ff. Af de 11 Hovedgrupper omhandler nærværende Hæfte Gruppe VIII, Metalindustrien m. v. (Erhvervsnumrene 156—196). Under denne Gruppe er henført 9878 Virksomheder med et samlet Personel af 49232 Personer, hvoraf 35744 vare egentlige Arbejdere. Antallet af Virksomheder, der benyttede mekanisk Kraft (bortset fra Vind- og Vandkraft), var 899, og Maskinernes samlede Styrke 12795 H. K. (Reservemaskiner ikke medregnede). Af samtlige industrielle Virksomheder omfatter Metalindustrien altsaa 11,6 pCt., dens Personel udgjorde 15,5 pCt.

¹⁾ Med Hensyn til Arten af det Materiale, der har dannet Grundlaget for de i nærværende Hæfte indeholdte Meddelelser, henvises til de i Forordet til Produktionsstatistikens 1ste Afdeling (Statistiske Meddelelser, 4. Række, 30. Bind, 1. Hæfte) anførte almindelige Bemærkninger.

²⁾ Det samlede Personel er ved Bearbejdelsen delt i følgende 4 Grupper: 1) Personer i overordnede Stillinger (derunder ogsaa Indehaveren eller Indehaverne selv), Direktører, Forretningsførere o. l.; 2) Tilsynshavende og Forvaltere samt Kontor- og Butikspersonale, som ikke tillige deltage i det industrielle Arbejde; 3) Bude, Kuske og andet lignende underordnet Personale; 4) de egentlige industrielle Arbejdere og Arbejdersker.

Løbe-Nr.	Gruppe VIII. Forarbejdning af Metal og Metalgenstande, herunder Tilvirkning af Maskiner og Instrumenter.	Antal Virksomheder	Samlet Personel	Heraf egentl. industrielle Arbejdere	Antal Virksomheder med mekanisk Bevægskraft ^{1,2)}	Maskinernes Hestekraft ²⁾
156	Guldmedeforretninger (jfr. 189)	276	1171	707	17	82
157	Guldtrækkerforretninger	3	18	16	1	1
158	Møntprægning	1	34	24	1	40
159	Elektropletvaref. og Forniklingsanst. (jfr. 164)	27	424	310	21	104
160	Kobbersmedeforretninger	45	206	148	4	12
161	Gørtlerforretninger	52	246	183	26	70
162	Tilvirkning af Hagl og Kugler	3	7	3	1	3
163	Blikkenslagerforretninger (jfr. 167)	835	2378	1306	15	35
164	Metalvarefabrikker (jfr. 161)	30	1156	1002	28	595
165	Metalstøberier (jfr. 164 og 161)	28	126	92	14	36
166	Metalvalseværker	2	40	31	1	150
167	Blikvarefabrikker	17	1219	1076	14	381
168	Galvaniseringsanstalter (jfr. 167)	6	63	51	3	20
169	Grovsmedeforretninger	5315	11112	5727	98	308
170	Fabrikker for grove Smedevarer (jfr. 169) .	20	339	288	10	77
171	Klejnsmedeforretninger	319	1426	1040	44	141
172	Fabrikker for finere Smedevarer (jfr. 171) ..	16	665	590	14	315
173	Filehugning	16	60	37	3	37
174	Kniv- og Værktøjsfabrikker	20	384	315	10	285
175	Naalemagerforretninger	17	344	324	3	7
176	Metaltraadvarefabrikker	6	53	41	1	14
177	Jerntraadspindrier	3	20	15	2	33
178	Maskin- og Jernskibsbyggerier	7	5728	5279	7	3320
179	Jernstøberier (jfr. 180)	48	1998	1808	42	796
180	Maskinfabrikker (jfr. 178—179)	188	8982	7779	174	3035
181	Maskinværksteder (jfr. 180)	491	1990	1401	213	692
182	Reparationsværksteder for Jernbane- og Sporvejsmateriel	37	2026	1931	22	781
183	Cykelfabrikker (jfr. 184)	34	441	336	19	231
184	Cykelværksteder (jfr. 181)	522	1103	486	18	37
185	Symaskinefabrikker	4	73	55	2	15
186	Vægtfabrikker	14	94	78	1	3
187	Bøsemagerforretninger	36	345	282	2	89
188	Tilvirkning af Krigsmateriel	4	602	493	4	320
189	Urmagerforretninger	1152	1763	558	"	"
190	Taarnulfabrikker	1	5	3	1	3
191	Sliberier (jfr. 193)	47	60	11	17	32
192	Tilv. af fys., opt. og mek. Instrum. (jfr. 189)	30	119	64	2	3
193	Tilvirkning af kirurgiske Instrumenter ...	29	171	117	11	26
194	Tilvirkning af musikalske Instrumenter ...	75	323	175	8	89
195	Elektromekaniske Fabrikker (jfr. 196)	24	1027	897	19	567
196	Elektriske Installationsforretninger (jfr. 195)	78	891	665	6	10
	Tilsammen ...	9878	49232	35744	899	12795

¹⁾ Bortset fra Vind- og Vandkraft. ²⁾ Reservemaskiner ikke medregnede.

af det hele industrielle Personel, Arbejdertallet 17,2 pCt. af Høheden; af alle industrielle Virksomheder med mekanisk Bevægkraft henhørte 14,5 pCt. til Metalindustrien, og af den hele Maskinstyrke raadede den over 10,2 pCt.

I foranstaaende Tabel er anført de vigtigste statistiske Hoveddata for hvert af de 41 Erhvervsnumre, der ere henførte til Metalindustrien.

Af de 9878 Virksomheder, der taltes under Metalindustrien, blev de 891 (med et Personel af 4357) drevne som Bierhverv til anden Virksomhed (jfr. nærmere det foran nævnte Tabelværk, Side 180 ff.). Af samtlige Virksomheder vare de 4194 saadanne, hvor Indehaveren arbejdede alene uden Medhjælpere (Grov- og Klejnsmede, Urmagere, Blikkenslagere, Mekanikere, Guldsmede m. v.), medens 4981 Virksomheder havde 1—5 Arbejdere hver, 468 havde 6—20 Arbejdere, 190 havde 21—100 og 45 havde over 100 Arbejdere hver (jfr. nærmere Tabelværket Side 38 ff.)

Med Hensyn til Virksomhedernes Beliggenhed i de forskellige Dele af Landet, Arten af den benyttede mekaniske Bevægkraft, Virksomheder, der drives af Aktieselskaber, Personellets Stilling i Erhvervet, Arbejdernes Fordeling efter Køn, Alder og ægteskabelig Stilling m. v., skal man henvise til de derom i Tabelværket meddelte udførlige Oplysninger.

I den følgende Redegørelse for Produktionens Omfang og Salgsværdi, Benyttelsen af Arbejdsmaskiner m. v. i de væsentligste Fag inden for Metalindustrien har man fundet det hensigtsmæssigt at samle beslægtede Fag i større Grupper.

2. Guld- og Sølvvarefabrikker, Elektropletvarefabrikker.

For Aaret 1905 foreligger der inden for Guld- og Sølv- samt Elektropletvareindustrien Oplysning om Produktion m. v. fra 42 Virksomheder med 671 Arbejdere som Gennemsnit for hele Aaret. De tilsvarende Tal vare ved Tællingen i 1906 303 Virksomheder med 1017 Arbejdere, og i Sammenligning hermed mangler der saaledes Oplysning om ca. 260 Virksomheder med ca. 350 Arbej-

dere. Særskilt for Guld- og Sølvmedeforretninger samt Elektropletvarefabrikker m. v. vare Tallene saaledes:

Løbe-Nr.		12. Juni 1906		Oplysningerne om Produktion m. v. for 1905 vedrøre	
		Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
156	Guld- og Sølvmedeforretninger	276	707	20	393
159	{ Elektropletvarefabr. . . }	27	310	10	257
	{ Forniklingsanstalter. }			12	21
	Tilsammen	303	1017	42	671

Af de 671 Arbejdere var 185 Kvinder (112 i Elektropletvarefabrikker og 73 i Guld- og Sølvvarefabrikker); disse vare omtrent alle beskæftigede med Polering.

5 Guld- og Sølvvarefabrikker og 2 Elektropletvarefabrikker støbte selv, men den samlede Mængde af nedstøbt Metal var kun henholdsvis 4800 og 1460 Pd.

Produktionens Salgsværdi udgjorde i 1905 for samtlige 42 Virksomheder 1,90 Mill. Kr.; hertil kom yderligere 110000 Kr. for Arbejde, udført for andre, og 52000 Kr. for udført Reparationsarbejde. Særskilt for de 3 Fag vare Tallene saaledes:

	Produktionens Salgsværdi Kr.	Værdien af Arbejde, udført for andre Kr.	Værdien af udført Reparationsarbejde Kr.
Guld- og Sølvvarefabr.	1,368000	1700	33700
Elektropletvarefabr. . .	530000	48400 ¹⁾	14200 ¹⁾
Forniklingsanstalter . .	"	60000	4000
Tilsammen	1,898000	110100	51900

Af de 110100 Kr. for Arbejde udført for andre var 40000 Kr. for Forsølving, 62000 Kr. for Fornikling, 6100 for Metalslibning og 2000 Kr. for Metaltrykning.

Af de 1,368000 Kr., som Produktionens Salgsværdi androg i Guld- og Sølvvarefabrikker, faldt 889000 Kr. paa 13 Fabrikker i Hovedstaden med 247 Arbejdere, og 479000 Kr. paa 7

¹⁾ De her meddelte Tal ere for lave, da flere Virksomheder ikke have kunnet udskille Værdien for Arbejde, udført for andre, og for Reparationsarbejde fra Forsølving, Fornikling m. v. for egen Regning. Der haves ingen Holdepunkter til Afgørelsen af, hvor meget dette betyder.

Provinsfabrikker med 146 Arbejdere. I nedenstaaende Oversigt er Produktionen nærmere specificeret:

	Produktionens Salgsværdi		
	Hovedstaden	Provinserne	Hele Landet
	Kr.	Kr.	Kr.
Smykker	418000	33000	451000
Bestikarbejde	232000	341000	573000
Korpusarbejde	163300	75100	238400
Uspecificeret Sølvarbejde..	38600	30000	68600
Arbejde u. n. Angivelse..	37000	"	37000
Tilsammen...	888900	479100	1,368000

Tilvirkning af Smykker spillede en langt større Rolle i Hovedstadsfabrikkerne end i Provinserne; her var Produktionen stærkt koncentreret om Bestikarbejde.

De 10 Elektropletvarefabrikker laa alle i Hovedstaden. Værdien af de paa Fabrikkerne fremstillede Raavarer udgjorde ca. Halvdelen af de 530000 Kr. Den øvrige Halvdel var for Forsølvning, Fornikling m. v. enten af egne Raavarer eller af Raavarer, indførte fra Udlandet. Herunder er dog ogsaa indbefattet en Del af Betalingen for Forsølvning, Fornikling m. v., udført for andre (jfr. Note 1 Side 8).

3. Gørtlerier, Metalvarefabrikker m. v.

Af Gørtlerier m. v. fandtes ved Tællingen i 1906 111 Virksomheder med 1337 Arbejdere, og af disse foreligger der Oplysning om Produktion m. v. i 1905 for 66 Virksomheder med gennemsnitlig 1190 Arbejdere Aaret igennem. Særskilt for Hovedstaden og Provinserne vare Tallene saaledes:

	12. Juni 1906		Oplysningerne om Produktion m. v. i 1905 vedrøre	
	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
Hovedstaden.....	71 ¹⁾	913	47	795
Provinserne.....	40 ²⁾	424	19	395
Hele Landet...	111	1337	66	1190

¹⁾ En Metalkapsel-fabrik med 60 Arbejdere, der i 1906 er opført under Blikvarefabrikker, er medregnet her.

²⁾ Heraf 3 Virksomheder uden Arbejdere i Landdistrikterne, Resten i Provinsbyerne.

Af de 1190 Arbejdere var 870 Mænd, 271 Kvinder og 49 Børn. Proovinsfabrikkerne anvendte forholdsvis mest kvindelig Arbejdskraft (140 af 395 mod 131 af 795 i Hovedstaden). — 49 Fabrikker støbte selv, i alt 990000 Pund Metal (754000 Pund i 34 Fabrikker i Hovedstaden og 236000 Pund i 15 Proovinsfabrikker).

Produktionens Salgsværdi udgjorde 2,91 Mill. Kr., hvortil kom 146000 Kr. for Arbejde, udført for fremmed Regning (Metalstøbning for 132000 Kr. og Metaltrykning for 14000 Kr.), og 77600 Kr. for Reparationsarbejde.

I 3 Virksomheder med ca. 70 Arbejdere, der alene fremstillede Metalkapsler, og som hertil forbrugte ca. 178000 Pund Metal, tilvirkedes 12 $\frac{1}{2}$ Mill. Stkr. Kapsler til en samlet Salgsværdi af 108000 Kr. De øvrige 2,80 Mill. Kr. fordelte sig saaledes:

	Salgsværdi Kr.
Lamper og Lampeartikler	482000
Kandelabere og Lysestager	28000
Lygter ¹⁾	79000
Sanitetsartikler	31000
Husholdningsartikler (Service m. v.)	88000
Galanterivarer	156000
Dørgreb	195000
Skruer, Møtrikker, Bøsninger m. v.	75000
Haner og Ventiler	176000
Armaturl	310000
Haner og Armaturl	86000
Cykelpumper	31000
Knapper, Emblemer m. v.	17000
Ledningsmateriel	14000
Raat Metalstøbegods	35000
Blikvarer	36000
Gas- og Vandarbejde	106000
Uspecificeret	857000
Tilsammen...	2,802000

I 1897 foreligger der Oplysning om Produktionens Salgsværdi for 12 Elektropletvarefabrikker og Forniklingsanstalter med 397 Arbejdere og 18 Gørtlerier, Metalvarefabrikker m. v. med 366 Ar-

¹⁾ Heraf Skibslanterner for 6200 Kr.

bejdere. Grænsen mellem de to Fag er imidlertid trukket forskelligt ved de to Tællinger, og man maa derfor ved en Sammenligning med nærværende Opgørelse betragte dem som en Helhed. Man faar da følgende Oversigt:

	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Produktionens Salgs-værdi Kr.	Værdi af Arbejde, udført for andre, og Reparationsarbejde Kr.	Oplysning om Produktion mangler for Antal Arbejdere
1905 ¹⁾	85	1398	3,332000	350200	179
1897.....	30	763	1,472000	60000	307

Den samlede Bruttoindtægt pr. Arbejder er steget fra 2010 Kr. i 1897 til 2630 Kr. i 1905.

4. Blikvarefabrikker m. v.

Af Blikvarefabrikker taltes i 1906 i hele Landet 15 med 990 Arbejdere²⁾. For 1905 foreligger der Oplysning om Produktion m. v. for 22 Virksomheder med gennemsnitlig 1024 Arbejdere Aaret igennem, og nærværende Opgørelse omfatter saaledes nogle faa Virksomheder, som ved Tællingen i 1906 ere blevne henførte til Blikkenslagerforretninger, men som dog nærmest drives fabrikmæssigt. Det er særlig i Provinsbyerne, at der er medtaget en Del Virksomheder, der ikke i 1906 ere blevne registrerede som Fabrikker; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	12. Juni 1906		Oplysningerne om Produktion m. v. i 1905 vedrøre	
	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
Hovedstaden	10	956	8	940
Provinsbyerne	5	34	12	79
Landdistrikterne	"	"	2	5
Hele Landet ..	15	990	22	1024

Af de 1024 Arbejdere var 714 Mænd og 310 Kvinder. Produktionens Salgsværdi udgjorde i alt 3,71 Mill. Kr.; desuden ud-

¹⁾ Bortset fra de 3 Metalkapsel-fabrikker.

²⁾ En Metalkapsel-fabrik med 60 Arbejdere er ved nærværende Opgørelse henført til Metalvarefabrikker; desuden er der set bort fra et Reparationsværksted for Gasmaalere med 26 Arbejdere, da Værdien af det her udførte Arbejde er medregnet nedenfor under Fabrikker for Gasmaalere.

førtes Reparationsarbejde for 34000 Kr. samt Galvanisering for fremmed Regning for 4000 Kr. I nedenstaaende Oversigt er Produktionen nærmere specificeret særskilt for Hovedstaden og Provinserne.

	Produktionens Salgsværdi		
	Hovedstaden	Provinserne	Hele Landet
	Kr.	Kr.	Kr.
Blikemballage.....	943000	68000	1,011000
Messing- og Kobberarbejde	41000	20000	61000
Andet Arbejde ¹⁾	2,540000	100000	2,640000
Tilsammen...	3,524000	188000	3,712000
Reparationsarbejde.....	8000	26000	34000
Arbejde, udført for fremmed Regning	"	4000	4000

Pr. Arbejder udgjorde den samlede Bruttoindtægt i Hovedstaden 3760 Kr. og i Provinserne 2600 Kr.

Af Fabrikker for Gasmaalere fandtes der i 1905 her i Landet 2 (i Hovedstaden og i Stubbekøbing), og desuden havde Det danske Gaskompagni i Hovedstaden et Reparationsværksted for Gasmaalere. Disse 3 Virksomheder beskæftigede i 1905 gennemsnitlig 125 Arbejdere, og Værdien af de fabrikerede Gasmaalere og det udførte Reparationsarbejde udgjorde i alt 328000 Kr.

I 1906 taltes der i hele Landet 6 Galvaniseringsanstalter med tilsammen 51 Arbejdere, og af disse have 5 Virksomheder med 42 Arbejdere som Gennemsnit for Aaret 1905 udført Galvanisering for andre for i alt 168000 Kr.

I 1897 er Produktionens Salgsværdi for 21 Blikvarefabrikker, Galvaniseringsanstalter og større Blikkenslagerforretninger med 972 Arbejdere opgjort til 2,4 Mill. Kr. og Værdien af Arbejde, udført for andre, samt Reparationsarbejde til 185000 Kr. De tilsvarende Tal i 1905 var for 27 Virksomheder med 1066 Arbejdere 3,7 Mill. Kr. og 206000 Kr.

¹⁾ Herunder Transportspande, Blik- og Emaillevarer m. v.

5. Jernvarefabrikker, Hammerværker og Værktøjsfabrikker.

Af Jernvarefabrikker m. v. taltes ved Industritællingen i 1906 i alt 55 Virksomheder med 966 Arbejdere¹⁾. For 1905 foreligger der Oplysning om Produktion m. v. for 51 Virksomheder med 1034 Arbejdere som Gennemsnit Aaret igennem. Af mere betydelige Virksomheder mangler der i Sammenligning med 1906 Oplysning om en Jernsengefabrik i Hovedstaden med 14 Arbejdere og 2 Hammerværker i Landdistrikterne med tilsammen 10 Arbejdere. Paa den anden Side er der ved nærværende Opgørelse over Produktionen i 1905 medregnet et Par større Hammerværker med tilknyttet Savskæreri, der ved Tællingen i 1906 er henført til Træindustri.

Af de 51 Virksomheder, der have givet Oplysning om Produktionen i 1905, tilvirkede 33 med 662 Arbejdere forskellige Jernvarer m. v. og 18 Virksomheder med 372 Arbejdere Landbrugsredskaber (Hammerværker), Værktøj m. v. For Landets Hoveddele vare Tallene saaledes:

	Jernvarefabrikker		Hammerværker og Værktøjsfabrikker		Tilsammen	
	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
Hovedstaden . . .	12	320	5	92	17	412
Provinsbyerne . .	15	203	5	15	20	218
Landdistrikterne	6	139	8	265	14	404
Hele Landet	33	662	18	372	51	1034

Jernvarefabrikkerne fandtes navnlig i Hovedstaden, Hammerværkerne hovedsagelig paa Landet.

Af de 1034 Arbejdere var 40 Kvinder (32 i Jernvarefabrikker), 20 Halvdagsbørn (16 i Jernvarefabrikker) og Resten voksne Mænd (herunder Lærlinge). 877 vare beskæftigede ved Forarbejdning af Jern eller Metal, 101 ved Træbearbejdning og 56 ved andet Arbejde. De tilsvarende Tal vare særskilt for de to Fag saaledes:

¹⁾ Dette er over 100 Arbejdere færre end den i Industritællingstabelværket meddelte Optælling, idet man for at tilvejebringe Overensstemmelse med den her foretagne Opgørelse over Produktionen i 1905 har set bort fra 2 Gasmaalerfabrikker samt 1 Virksomhed med 137 Arbejdere, der er henført til Maskinfabrikker.

Beskæftigede ved	Jernvarefabrikker	Hammerværker, Værktøjsfabrikker	Til- sammen
Forarbejdning af Jern eller Metal..	608	269	877
— - Træ.....	36	65	101
Andet Arbejde.....	18	38	56
Tilsammen...	662	372	1034

I Jernvarefabrikkerne vare næsten alle Arbejderne (92 pCt.) beskæftigede ved Forarbejdning af Jern, i Hammerværker m. v. var derimod over en Fjerdedel beskæftiget ved andet Arbejde (mest ved Forarbejdning af Træ).

I de 33 Jernvarefabrikker udgjorde Produktionens samlede Salgsværdi i 1905 2,45 Mill. Kr., hvortil kom 48000 Kr. for udført Reparationsarbejde og 5000 Kr. for Arbejde, udført for andre. For Landets Hoveddele vare Tallene saaledes:

	Produk- tionens Salgsværdi	Repara- tions- arbejde	Arbejde, udført for andre	Samlet Brutto- indtægt
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hovedstaden	1,445000	19100	5000	1,469100
Provinsbyerne.....	626000	26000	200	652200
Landdistrikterne	378000	2400	"	380400
Hele Landet...	2,449000	47500	5200	2,501700

Pr. Arbejder udgjorde den samlede Bruttoindtægt for samtlige Fabrikker 3780 Kr. Tallet var højest i Hovedstaden (4590 Kr. mod 3210 Kr. i Provinsbyerne og 2740 Kr. paa Landet).

I nedenstaaende Oversigt er Produktionen nærmere specificeret:

	Salgsværdi		Salgsværdi
	Kr.		Kr.
Plove	110000	Jerntraadfletning	19000
Harver	6000	Madratter og Feltsenge af	
Forskellige Landbrugsredsk.	18000	Staaltraad	28000
Vogne.....	56000	Gelændere, Riste, Gitter m.v.	69000
Vognfjedre	94000	Jernsenge	163000
Vognaksler	5000	Jernmøbler	38000
Hestesko	404000	Kulkasser, Skarnkasser m. v.	10000
Hestekosøm, Braadder m. v.	84000	Kakkelovnsrør	24000
Traadstifter, Kramper	10000	Telegraf- og Telefonmateriel	119000
Bolte, Møtrikker, Nagler,		Uangivet Smedearbejde....	183000
Skruer	627000	Værktøjsmaskiner	21000
Laase	23000	Træmøbelstel og Madratter.	76000
Bygningsbeslag	262000	Tilsammen...	2,449000

For enkelte Posters Vedkommende foreligger der ogsaa Oplysning om den fabrikerede Mængde¹⁾. Saaledes udgjorde Antallet af Plove 2700 til en gennemsnitlig Salgsværdi af 41 Kr.; de tilsvarende Tal vare for Harver 150 til 40 Kr. pr. Stk. og for Jernsenge 17000 til 9,60 Kr. pr. Stk. For Hestesko er Gennemsnitsprisen pr. Pd. beregnet til 16 Øre, for Bolte, Møtrikker m. v. til 13 Øre og for Telegraf- og Telefonmateriel til 14 Øre pr. Pd.

I de 18 Hammerværker og Værktøjsfabrikker udgjorde Produktionens samlede Salgsværdi 988000 Kr.; desuden udførtes Reparationsarbejde for 33000 Kr. Fordelt paa Landets Hoveddele faas følgende Oversigt:

	Produktionens Salgsværdi	Reparations- arbejde	Samlet Bruttoindtægt
	Kr.	Kr.	Kr.
Hovedstaden.....	249000	26800	275800
Provinshyerne.....	46000	4600	50600
Landdistrikterne.....	693000	1600	694600
Hele Landet...	988000	33000	1,021000

Pr. Arbejder udgjorde den samlede Bruttoindtægt 2750 Kr. (3000 Kr. i Hovedstaden og 2670 Kr. i Provinserne).

Efter Produktionens Art fordelte de 988000 Kr. sig saaledes:

	Mængde ¹⁾	Salgsværdi	Gennemsnitspris pr. Stk.
	Stkr.	Kr.	Kr.
Spader.....	46600	89000	1,90
Skovle.....	164000	156000	0,95
Grebe, Forke.....	82000	128500	1,55
Haveredskaber.....	—	27000	—
Høleer.....	9100	20000	2,20
Økser, Hamre.....	49000	78700	1,60
Hakker.....	1900	7600	4,00
Roehakker, Hypejern.....	60000	25000	0,40
Pander.....	—	33600	—
Aksler.....	12800	55000	4,30
Plovskæringer.....	—	6000	—
Værktøjsknive, Maskinknive	—	50000	—
Bord- og Husholdningsknive	—	100000	—
Bredmaskiner.....	6000	18800	3,15
File, nye.....	16000	14000	0,90
—, ophuggede.....	55000	32000	0,60
Murerværktøj.....	—	23700	—
Uangivet Værktøj.....	—	16500	—
Børneredskaber (Legetøj)...	—	5600	—
Vægte, Lodder m. v.....	—	24000	—
Uangivet.....	—	77000	—
Tilsammen...	—	988000	—

¹⁾ Tallene ere delvis beregnede.

I 1897 er Produktionens Salgsværdi for 43 Jernvarefabrikker, Hammerværker og Værktøjsfabrikker med 685 Arbejdere opgjort til 1,436000 Kr. og Værdien af Arbejde, udført for andre, og Reparationsarbejde til 292000 Kr. De tilsvarende Tal i 1905 var for 51 Virksomheder med 1034 Arbejdere 3,437000 Kr. og 85700 Kr.

Af Traad- og Traad varefabrikker taltes i 1906, foruden de i nærværende Afsnit behandlede Jernvarefabrikker, 11 med 350 Arbejdere¹⁾. For 1905 foreligger der Oplysning fra 5 Virksomheder med 338 Arbejdere, og der mangler saaledes Oplysning om 6 Virksomheder, men af disse havde 3 ingen Arbejdere, og de øvrige 3 beskæftigede i 1906 tilsammen kun 10 Arbejdere.

Af de 338 Arbejdere var 62 Kvinder. — Produktionens samlede Salgsværdi udgjorde i 1905: 2,60 Mill. Kr.; jfr. nedenstaaende Specifikation:

	Mængde	Salgsværdi		Gennemsnitspris pr. Pund
		Pund	Kr.	
Jern- og Staaltraad	5,284000		528000	10
Metaltraad	152000		129000 ²⁾	85
Blyrør, Blytraad m. v.	520000		78000	15
Kabler	—		750000	—
Møbelfjedre	216000		29200	14
Kæder	198000		45000	23
Traadstifter, Kramper m. v.	4,792000		578000 ³⁾	12
Pigtraad	2,059000		246000	12
Traadfletning	—		214000 ⁴⁾	—
Tilsammen	—		2,597200	—

¹⁾ Foruden de i Industritællingstabelværket under Metaltraad varefabrikker og Jerntraadspinderier opførte Virksomheder er herunder medregnet 2 Kabel- og Traadfabrikker med tilsammen 294 Arbejdere, der i Tabelværket ere opførte under Elektromekaniske Fabrikker (jfr. nedenfor Note 1 Side 18).

²⁾ Desuden tilvirket Metaltraad for ca. 400000 Kr., der er anvendt til Fabrikation af Kabler.

³⁾ Desuden i Jernvarefabrikker Traadstifter m. v. for 10000 Kr.; jfr. Oversigten Side 14.

⁴⁾ Desuden i Jernvarefabrikker Traadfletning for 19000 Kr.; jfr. Oversigten Side 14.

6. Jernskibsbyggerier.

I 1905 fandtes her i Landet 4 Jernskibsbyggerier: A/S Burmeister & Wain, A/S Helsingør Jernskibsbyggeri, A/S Københavns Flydedok og Skibsværft samt Orlogsværftet. Paa Orlogsværftet beskæftigedes 550 Arbejdere og paa de øvrige 3 Værfter tilsammen ca. 2450 Arbejdere som Gennemsnit for Sommeren 1905¹⁾. Af mekanisk drevne Arbejdsmaskiner benyttedes i alt til Metal 509, til Træ 54, tilsammen 563; jfr. nedenstaaende Specifikation:

Til Metal			
Drejebænke	154	Lufthamre	25
Boremaskiner	127	Fjederhamre	3
Høvlemaskiner	23	Hydrauliske Presser	7
Fræsemaskiner	18	Bukkemaskiner	15
Shapingsmaskiner	13	Tilsammen ...	509
Nittmaskiner	9		
Lokkemaskiner m. v.	44	Til Træ	
Skrueskæremaskiner	32	Drejebænke	11
Stikkemaskiner	13	Save	17
Pladevalser	14	Høvle- og Kehlemaskiner	12
Damphamre	12	Andre Maskiner	14
		Tilsammen ...	54

Paa de her nævnte Værfter udførtes i 1905 Reparationsarbejde for i alt 4,26 Mill. Kr. Af Nybygninger byggedes paa de 3 private Værfter, foruden 10 Baade, 18 Skibe paa tilsammen 11170 R. T. og den samlede Salgsverdi herfor var 5,42 Mill. Kr. Paa Orlogsværftet udførtes, bortset fra Skibsreparationer, der er medregnet ovenfor, og det paa Søartilleriets Laboratorium tilvirkede Ammunition m. v., Arbejde til en Verdi af 0,72 Mill. Kr. (forskelligt Artillerigods, Torpedo- og Minemateriel samt Reparationer heraf for 334000 Kr., Granater for 23000 Kr., Maskiner m. v. for 243000 Kr., Sejlmagerarbejde for 110000 Kr. og forskelligt Læderarbejde for 13000 Kr.)

7. Jernstøberier, Maskinfabrikker, Cykelfabrikker m. v.

Af Jernstøberier, Maskinfabrikker m. v. foreligger der for 1905 Oplysning om Produktion m. v. fra 431 Virksomheder med 12468

¹⁾ Ved Tællingen i 1906 beskæftigedes der paa disse 3 Værfter tilsammen 3390 Arbejdere (Burmeister & Wains Kristianshavns-Afdeling ikke medregnet).

Arbejdere i Gennemsnit Aaret igennem. I nedenstaaende Oversigt ere Virksomhederne fordelte paa Landets 3 Hoveddele; de tilsvarende Tal ved Tællingen i 1906 ere medtagne.

	Hovedstaden		Provinsbyerne		Landdistrikterne		Hele Landet	
	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
1905								
Jernstøberier, Maskinfabrikker, Elektromekaniske Fabrikker	81	4039	163	6225	93	1007	337	11271
Reparationsværksteder...	14	400	45	371	16	140	75	911
Cykelfabrikker.....	10	203	5	48	4	35	19	286
Tilsammen...	105	4642	213	6644	113	1182	431	12468
12. Juni 1906								
Jernstøberier, Maskinfabrikker, Elektromekaniske Fabrikker ¹⁾	69	4217	137	6018	53	858	259	11093
Cykelfabrikker.....	12	191	17	108	5	37	34	336

Af Cykelfabrikker foreligger der Oplysning om 19 med 286 Arbejdere mod 34 med 336 Arbejdere i 1906, og der mangler saaledes Oplysning for 15 Fabrikker (i Provinsbyerne alene for 12). Grænsen mellem Cykelfabrikker og Cykelværksteder er dog i høj Grad vag, og de 34 Virksomheder, der i 1906 ere registrerede som Cykelfabrikker, ere i Virkeligheden et ret vilkaarligt Udsnit af de Virksomheder, der høre ind under Cykelindustrien. Egentlig Fabrikation af Cykeldele foregaar her i Landet kun i meget ringe Omfang. Fabrikationen bestaar hovedsagelig i Samling af indførte Cykeldele og Montering af de færdige Cykler, og dette Arbejde finder ogsaa delvis Sted i de mindre Virksomheder (Cykelværksteder). — Af Jernstøberier, Maskinfabrikker m. v. foreligger

¹⁾ For at tilvejebringe Overensstemmelse mellem de to Opgørelser er i de her meddelte Tal for 1906 ikke medregnet 1 Virksomhed i Hovedstaden med 106 Arbejdere, der fremstillede galvaniske Elementer, 1 Kabel-fabrik i Hovedstaden med 31 Arbejdere og 1 Kabel- og Traadfabrik i Provinsbyerne (Middelfart) med 263 Arbejdere. Paa den anden Side er medtaget 1 Virksomhed i Hovedstaden med 137 Arbejdere, der ved Tællingen i 1906 er optalt under Værktøjsfabrikker samt A/S Burmeister & Wains Kristianshavns-Afdeling (Maskinfabrikken) med 872 Arbejdere, der ved Tællingen i 1906 er opført sammen med Skibsværftet paa Refshaleøen under Maskin- og Jernskibsbyggerier.

der Oplysning om 337 Virksomheder med 11271 Arbejdere mod 259 Virksomheder med 11093 Arbejdere i 1906¹⁾. Oplysningerne om Produktionen vedrøre saaledes en Del mindre Virksomheder (ca. 80), som i 1906 ere blevne registrerede som Maskinværksteder. Da de paagældende Oplysninger imidlertid ere blevne meddelte i samme skematiske Form som for Maskinfabrikker, behandles disse Virksomheder her sammen med de egentlige Maskinfabrikker. Dette gælder ogsaa de 75 Reparationsværksteder. Heraf var 3 Virksomheder med 240 Arbejdere beskæftigede med Reparation af Sporvejsmateriel, 10 Virksomheder med 174 Arbejdere med Reparation af Jernbanemateriel (Privatbaner)²⁾, 1 Virksomhed med 82 Arbejdere med Skibsreparationer, 13 med 174 Arbejdere vare knyttede til anden industriel Virksomhed og vare udelukkende beskæftigede med Reparation af egne Maskiner, og Resten (48 Virksomheder med 241 Arbejdere) vare omtrent alle mindre Virksomheder (Maskinværksteder).

Deler man de 337 Jernstøberier, Maskinfabrikker m. v. i rene Jernstøberier, rene Maskinfabrikker og saadanne blandede Virksomheder, der saavel fremstillede almindeligt Støbegods som Maskiner, faas særskilt for Landets Hoveddele følgende Tal:

	Rene Jernstøberier	Rene Maskinfabrikker	Blandede Virksomheder	Tilsammen
Hovedstaden	6	66	9	81
Provinsbyerne	24	85	54	163
Landdistrikterne	4	76	13	93
Tilsammen	34	227	76	337

I Hovedstaden og paa Landet var den allerstørste Del rene Maskinfabrikker, der, for saa vidt de i det hele taget gav sig af

¹⁾ I Hovedstaden er Antallet af Arbejdere i 1905 henimod 200 lavere end ved Tællingen i 1906, men dette skyldes hovedsagelig, at der paa Burmeister & Wains Maskinfabrik d. 12. Juni 1906 beskæftigedes et Par Hundrede flere end Gennemsnittet for 1905.

²⁾ Paa Statsbanernes Reparationsværksteder beskæftigedes i 1905 gennemsnitlig ca. 1300 Arbejdere. Oplysning om Værdien af det her udførte Reparationsarbejde foreligger ikke.

med Støbning, kun støbte Maskingods, hovedsagelig til eget Brug. I Provinsbyerne var der derimod forholdsvis mange rene Jernstøberier, og desuden fremstillede Maskinfabrikkerne her, ved Siden af egentlige Maskiner m. v., hyppigt almindeligt Støbegods. Dette Forhold vil tydeligere fremgaa ved en Betragtning af nedenstaaende Tabel, hvor de 12468 Arbejdere ere fordelte efter Beskæftigelsens Art:

Arbejdere	Jernstøberier, Maskinfabrikker m. v.				Cykel-fabrikker	Reparationsværksteder	Til-sammen
	Hovedstaden	Provinsbyerne	Land-distrikterne	Hele Landet			
I Jernstøberiet	704	1679	129	2512	"	"	2512
I Maskinværkstedet og Smedjen	2979	3800	701	7480	264	779	8523
Blikkenslagere m. v. . .	18	52	"	70	"	3	73
Malere	9	27	5	41	"	22	63
Modelsnedkere	131	231	15	377	"	5	382
Andre Træarbejdere ..	30	132	121	283	6	72	361
Andre Arbejdere	168	304	36	508	16	30	554
Tilsammen ..	4039	6225	1007	11271	286	911	12468

Beregner man for Jernstøberier, Maskinfabrikker m. v. Forholdstallene for noget større Grupper, faas følgende Oversigt:

Af 100 Arbejdere var	Hovedstaden	Provinsbyerne	Land-distrikterne	Hele Landet
I Jernstøberiet	17	27	13	22
I Maskinværkstedet og Smedjen .	74	61	70	66
Træarbejdere	4	6	13	6
Andre Arbejdere	5	6	4	6
	100	100	100	100

I Provinsbyerne var over en Fjerdedel (27 pCt.) af samtlige Arbejdere beskæftigede ved Støbning, i Hovedstaden var det kun 17 pCt. og paa Landet endogsaa kun 13 pCt. Paa Landet var

der derimod særlig mange Træarbejdere, og i Modsætning til saavel Hovedstaden som Provinsbyerne var Træarbejderne paa Landet navnlig saadanne, som deltog i den egentlige Fabrikation, idet Virksomhederne paa Landet i stor Udstrækning ere beskæftigede med Tilvirkning af Landbrugsmaskiner, hvor Træarbejdet spiller en særlig fremtrædende Rolle.

Af de 431 Virksomheder have 412 (98 i Hovedstaden, 205 i Provinsbyerne og 109 i Landdistrikterne) givet Oplysning om Antallet og Arten af de anvendte Arbejdsmaskiner. I nedenstaaende Tabel er der meddelt en Oversigt herover, særskilt for hver af Landets Hoveddele.

	Antal Virksomheder med de i Forspalten nævnte Arbejdsmaskiner				Antal Arbejdsmaskiner			
	Hovedstaden	Provinsbyerne	Land- distrikterne	Hele Landet	Hovedstaden	Provinsbyerne	Land- distrikterne	Hele Landet
Til Metal								
Drejebænke	96	202	104	402	922	1104	270	2296
Boremaskiner	97	195	103	395	589	879	228	1696
Høvlemaskiner	55	99	27	181	128	136	34	298
Fræsemaskiner	46	63	29	138	154	95	29	278
Shapingsmaskiner	48	69	12	129	71	92	12	175
Lokkemaskiner	45	87	31	163	93	143	51	287
Skrueskæremaskiner	30	75	20	125	54	89	28	171
Stikkemaskiner	24	59	24	107	50	65	25	140
Pladevalser	26	55	14	95	55	79	14	148
Damphamre	12	31	5	48	22	36	7	65
Automatmaskiner	11	6	1	18	36	15	22	73
Andre Maskiner	—	—	—	—	113	28	39	180 ¹⁾
Tilsammen	—	—	—	—	2287	2761	759	5807
Til Træ								
Drejebænke	25	65	22	112	45	77	7	129
Baandsave	22	74	44	140	26	82	49	157
Rundsave	6	19	23	48	6	26	24	56
Andre Maskiner	—	—	—	—	16	4	1	21 ²⁾
Tilsammen	—	—	—	—	93	189	81	363

¹⁾ Heraf 30 forskellige Presser, 15 Fjederhamre og 11 Nittemaskiner.

²⁾ Heraf 11 Høvlemaskiner.

Hovedstadsfabrikkerne vare gennemgaaende bedst udstyrede med Arbejdsmaskiner. Dog havde Fabrikkerne i Provinsbyerne forholdsvis hyppigere Skrueskære- og Stikkemaskiner, Pladevalser, Damphamre samt Drejebænke (til Træ), og en forholdsvis større Del af Fabrikkerne paa Landet havde Baand- og Rundsav. Det samlede Antal Arbejdsmaskiner udgjorde 6170 eller gennemsnitlig 15 pr. Virksomhed (i Hovedstaden 24 pr. Virksomhed, i Provinsbyerne 14 og paa Landet 8).

Af de 337 Jernstøberier, Maskinfabrikker m. v. foreligger der for 331 Virksomheder med 11219 Arbejdere Oplysning om Mængden af det nedstøbte Gods og Produktionens Salgsværdi.

135 Virksomheder drev Jernstøberi, og Totalvægten af nedstøbt Gods var her i 1905 83,49 Mill. Pd. I nedenstaaende Oversigt er der særskilt for Landets Hoveddele foretaget en Deling mellem Handelsstøbegods og Maskingods til andre Fabrikker eller til eget Brug:

	Antal Virksomheder	Vægt af nedstøbt Gods			
		Handelsstøbegods 1000 Pd.	Maskingods		Til sammen 1000 Pd.
			til andre Fabrikker 1000 Pd.	til eget Brug 1000 Pd.	
Hovedstaden.....	21	7226	3225	10405	20856
Provinsbyerne	90	36877	6934	15216	59027
Landdistrikterne	24	1074	1016	1512	3602
Hele Landet...	135	45177	11175	27133	83485

Af de 83,49 Mill. Pd. var 45,18 Mill. Pd. eller godt Halvdelen (54 pCt.) Handelsstøbegods, 38,31 Mill. Pd. Maskingods. Det var navnlig i Provinsbyerne, at der fabrikeredes Handelsstøbegods; jfr. nedenstaaende Tal:

	Handelsstøbegods	Af 100 Pd. var	
		Maskingods	
		til andre Fabrikker	til eget Brug
Hovedstaden.....	34	16	50
Provinsbyerne	62	12	26
Landdistrikterne	30	28	42
Hele Landet...	54	13	33

I Provinsbyerne var henimod to Tredjedele af den samlede Mængde Handelsstøbegods mod kun en Tredjedel i Hovedstaden

og tre Tiendedele i Landdistrikterne. Fabrikkerne i Landdistrikterne leverede forholdsvis meget Maskingods til andre Fabrikker.

86 Virksomheder havde eget Metalstøberi og støbte i 1905 i alt 575300 Pd. Metal; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Antal Virksomheder	Vægten af nedstøbt Metal Pd.
Hovedstaden	12	292400
Provinsbyerne	62	271500
Landdistrikterne.....	12	11400
Hele Landet...	86	575300

I nedenstaaende Tabel er der for alle 331 Virksomheder, for hvilke der foreligger Oplysning om Produktionen, meddelt en Oversigt over den samlede Bruttoindtægt i 1905, særskilt for Landets Hoveddele. Bruttoindtægten er fordelt mellem Reparationsarbejde og nyt Arbejde, og inden for dette sidste er der sondret mellem Handelsstøbegods, Maskingods til andre Fabrikker og Maskiner m. v.

	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Produktionens Salgsværdi				Reparationsarbejde
			Handelsstøbegods	Maskingods til andre Fabrikker	Maskiner m. v.	Til sammen	
			1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Hovedstaden	80	4022	1195	372	12583	14150	1544
Provinsbyerne	158	6190	6426	781	8226	15433	1861
Landdistrikterne . .	93	1007	187	104	2375	2666	453
Hele Landet	331	11219	7808	1257	23184	32249	3858

Den samlede Bruttoindtægt udgjorde 36,11 Mill. Kr. Heraf var 3,86 Mill. Kr. eller godt en Tiendedel for Reparationsarbejde og 32,25 Mill. Kr. for nyt Arbejde (7,81 Mill. Kr. eller knap en Fjerdedel for Handelsstøbegods, 1,26 Mill. Kr. for Maskingods til andre Fabrikker og 23,18 Mill. Kr. eller over syv Tiendedele (72 pCt.) for Maskiner m. v.). Pr. Arbejder udgjorde den samlede Bruttoindtægt 3220 Kr. For Landets Hoveddele vare de tilsvarende Forholdstal saaledes:

	Af 100 Kr. var for Reparations- arbejde	Af 100 Kr. for nyt Arbejde var for			Brutto- indtægt pr. Arbejder
		Handels- støbegods	Maskingods til andre Fabrikker	Maskiner m. v.	
Hovedstaden	10	8	3	89	3900
Provinsbyerne...	11	42	5	53	2800
Landdistrikterne	15	7	4	89	3100
Hele Landet..	11	24	4	72	3220

Reparationsarbejdet betød mest i Landdistrikterne, mindst i Hovedstaden. I Provinsbyerne fabrikeredes, som allerede tidligere berørt, fortrinsvis Handelsstøbegods (der tilvirkedes 82 pCt. af hele Landets Produktion), i Hovedstaden og paa Landet i langt højere Grad Maskiner m. v. Pr. Arbejder var Bruttoindtægten lavest i Provinsbyerne (2800 Kr. mod 3100 Kr. i Landdistrikterne og 3900 Kr. i Hovedstaden). Den gennemsnitlige Pris pr. Pd. Handelsstøbegods var 17 Øre, for Maskingods kun 11 Øre.

I nedenstaaende Oversigt er de 7,81 Mill. Kr. for Handelsstøbegods særskilt for Landets Hoveddele fordelt efter Art i 5 Hovedgrupper:

	Hoved- staden 1000 Kr.	Provins- byerne 1000 Kr.	Land- distrikterne 1000 Kr.	Hele Landet 1000 Kr.
Bygningsstøbegods	688	4943	45	5676
Husholdningsstøbegods.....	10	408	93	511
Støbegods for Gas-, Vand-, Kloak- anlæg o. lign.....	203	336	3	542
Landbrugsstøbegods	3	216	4	223
Andet Handelsstøbegods	134	51	2	187
Uangivet.....	157	472	40	669
Tilsammen...	1195	6426	187	7808

Bygningsstøbegodset var langt den største Post. Ser man bort fra de 669000 Kr., hvor Arten ikke var oplyst, faldt omtrent fire Femtedele af den hele Salgsværdi paa Bygningsstøbegods. Af de øvrige Poster fabrikeredes Husholdnings- og Landbrugsstøbegodset næsten udelukkende i Provinserne; i Hovedstaden fremstilledes derimod en forholdsvis stor Del af Støbegodset til Gas-, Vand-, Kloakanlæg o. lign.

I omstaaende Oversigt er Bygningsstøbegodset for Landet som Helhed nærmere specificeret:

	Mængde Stkr.	Salgsværdi Kr.
Kakkelovne	61800	3,014000
Komfurer	27500	960500
Kakkelovne og Komfurer.....	—	163500
Ribbeovne og Radiatorer ¹⁾	—	244600
Grubekedler	11100	107100
Skorstensdøre m. v.	71000	99300
Kakkelovnsrør	—	111000
Vinduer	160000	444000
Søjler, Dragere m. v.	—	49500
Støbegods til Tagkonstruktioner	—	72000
Uangivet Bygningsstøbegods.....	—	410500
Tilsammen ...	—	5,676000

Radiatorer og Ribbeovne, Grubekedler, Skorstensdøre m. v., Kakkelovnsrør og Vinduer fabrikeredes næsten udelukkende i Provinserne. Nedenfor er der meddelt nogle Gennemsnitspriser for nogle af de vigtigste Poster. De anførte Tal for Salgsværdien pr. Pd. vedrøre dog gennemgaaende kun Halvdelen af den producerede Mængde.

	Gennemsnitspris	
	pr. Stk. Kr.	pr. Pd. Øre
Kakkelovne.....	48,80	24
Komfurer	34,90	21
Grubekedler	9,60	14
Skorstensdøre m. v....	1,40	15
Kakkelovnsrør	—	18
Vinduer	2,80	18

Pr. Pund var Salgsværdien højest for Kakkelovne, lavest for Grubekedler.

Husholdningsstøbegodset fordelte sig efter Art saaledes:

	Mængde Salgsværdi		Gennemsnitspris	
	Stkr.	Kr.	pr. Stk. Kr.	pr. Pd. Øre
Gryder og Pander	118000	248000	2,10	28
Gas- og Petroleumsapparater	17900	32000	1,80	25
Lampegods.....	—	49000	—	16
Strygejern	33800	43500	1,30	26
Forskellige Ovne og Ovnplader.....	—	17500	—	—
Køkkenvaske	5100	25000	4,90	18
Uangivet Husholdningsstøbegods	—	96000	—	27
Tilsammen ...	—	511000	—	—

¹⁾ Jfr. Varme anlæg, der er opført nedenfor Side 29 under Andre Maskiner m. v.

Husholdningsstøbegods var gennemgaaende noget dyrere pr. Pund end Bygningsstøbegods.

For Støbegods til Gas-, Vand-, Kloakanlæg m. v. indeholder nedenstaaende Oversigt specificerede Oplysninger:

	Salgsværdi	Gennemsnits-
	Kr.	pris pr. Pd. Øre
Ventiler, Haner m. v.	63000	23
Rister og Ristestænger . . .	47000	10
Fittings	171000	11
Cisterner	16000	15
Lygtepæle	19000	9
Kloakgods	105000	10
Uangivet	121000	—
Tilsammen	542000	—

Bortset fra Ventiler, Haner m. v. var det gennemgaaende raat forarbejdede Ting, der hørte ind under denne Gruppe. Gennemsnitsprisen pr. Pd. laa omkring en halv Snes Øre.

Landbrugsstøbegodset fordelte sig saaledes¹⁾:

	Salgsværdi Kr.
Vognbøsninger	60000
Vognaksler	75000
Plovgods	44000
Tromleringe	10000
Uangivet	34000
Tilsammen	223000

Under andet Handelsstøbegods er henført saadanne nærmere betegnede Artikler, som falde uden for de 4 andre Hovedgrupper. De vigtigste Poster vare: Jernmaster og elektriske Lysstandere (55000 Kr.), Granater (32000 Kr.), Bremseklodse til Jernbaner (28000 Kr.), Lodder (18000 Kr.) og Klaverrammer (9000 Kr.).

I omstaaende Oversigt er de 23,18 Mill. Kr. for Maskiner m. v. særskilt for Landets Hoveddele fordelt efter Art i 4 Hovedgrupper:

¹⁾ Ajlespredere ere henførte til Landbrugsmaskiner; jfr. nedenfor Side 28.

	Hoved- staden 1000 Kr.	Provins- byerne 1000 Kr.	Land- distrikterne 1000 Kr.	Hele Landet 1000 Kr.
Kraftmaskiner m. v.	3970	2234	544	6748
Landbrugsmaskiner	3	1666	897	2566
Forskellige Arbejds- og Værktøjs- maskiner	4722	1244	754	6720
Andre Maskiner m. v.	3616	2818	87	6521
Uangivet	272	264	93	629
Tilsammen ...	12583	8226	2375	23184

I Hovedstaden fabrikeredes fortrinsvis Kraftmaskiner m. v. og Arbejdsmaskiner til Industrien; disse to Poster tilsammen omfattede alene de syv Tiendele af den hele Salgsværdi, og af Landets hele Produktion af Kraft- og Arbejdsmaskiner blev de to Tredjedele fabrikerede i Hovedstadsfabrikkerne. Derimod tilvirkedes der ikke Landbrugsmaskiner i Hovedstaden; i Provinsbyerne indbragte denne Post derimod over en Femtedel og i Landdistrikterne omtrent to Femtedele af den hele Salgssum. Ved Siden heraf spillede «Andre Maskiner m. v.» (forskellige Anlæg og Ingeniørarbejder) en forholdsvis stor Rolle i Provinsbyerne.

De 6,75 Mill. Kr. for Kraftmaskiner m. v. fordelte sig efter Art saaledes:

	Mængde Stkr.	Salgsværdi Kr.
Dampmaskiner, Dampkedler, Dampanlæg, Køle- maskiner	—	2,130000 ¹⁾
Gasmotorer	45	69000
Petroleumsmotorer	1065	1,543000 ²⁾
Elektromotorer og Dynamoer	1870	819000
Vindmotorer	430	525000
Forskelligt Tilbehør til Dampmaskiner	—	94000
Smøreapparater	—	38000
Kraftmaskiner, uden Angivelse af Arten	—	1,530000 ³⁾
Tilsammen ...	—	6,748000

¹⁾ Da et Par større Fabrikker ikke har kunnet sondre mellem Kølemaskiner og Dampanlæg, har man henført samtlige Køleanlæg herunder.

²⁾ I alt fabrikerede 40 Virksomheder Petroleumsmotorer; de 6 største Fabrikker (1 i Hovedstaden, 1 i Horsens, 1 i Aalborg, 1 i Frederikshavn og 2 i Esbjerg) fabrikerede dog alene 745 Motorer til en Salgsværdi af 1,144000 Kr. — I Industrieretningen for 1908 er Antallet af Petroleumsmotorer i Aarene 1906—08 anslaaet til henholdsvis 1500, 1750 og 1850.

³⁾ Herunder Dieselmotorer.

I nedenstaaende Oversigt er de 2,57 Mill. Kr. for Landbrugsmaskiner nærmere specificeret:

	Mængde Stkr.	Salgsværdi Kr.
Hestegange	1530	294300
Hakkelsemaskiner	2190	174300
Tærskemaskiner	1820	494800
Halmrystere	310	28400
Kagebrækkere	2930	112100
Roeskærere	7400	127900
Rensemaskiner	1840	174000
Plove	1260	67000
Harver	3000	115600
Tromler	540	53100
Radrensere	810	35300
Saamaskiner	3040	300100
Hesteriver	770	75800
Ajlepumper	1550	28400
Ajlespredere	—	34700
Uangivet	—	450200
Tilsammen ...	—	2,566000

For Forskellige Arbejds- og Værktøjsmaskiner meddeles der nedenfor en tilsvarende Specifikation:

	Salgsværdi Kr.
Maskiner og Inventar for Mejerier	2,710000
— Møllerier	203000 ¹⁾
— Bagerier	226000
— Slagterier og Pølsefabrikker	133000
— Bryggerier og Aftapningsanstalter .	481000
— Vaskerier	85000
Kaffemøller	57000
Skotøjsmaskiner	167000
Bogtryk- og Bogbindermaskiner	187000
Cement- og Teglværksmaskiner	1,234000
Træbearbejdningsmaskiner	487000
Metalbearbejdningsmaskiner	665000
Uangivet	85000
Tilsammen ...	6,720000

De vigtigste Poster inden for Gruppen «Andre Maskiner m. v.» vare følgende:

¹⁾ Heraf 91000 Kr. for Møllesten.

	Salgsværdi Kr.
Opvarmningsanlæg (heri Varmeapparater).....	1,156000
Vand- og Gasværksanlæg	171000
Forskellige Jernbeholdere	72000
Jernbanearbejde	350000
Broer	331000
Forskellige Jernkonstruktioner	165000
Elevatorer og Hejseværker	528000
Kraner og Transportanlæg	278000
Transmissioner	407000
Anlæg for elektrisk Lys og Kraftoverføring ..	533000
Forskelligt Opstillingsarbejde	243000
Pumper (10000 Stkr.)	342000
Automater	133000
Vægte	125000
Telegraf- og Telefonapparater, Telegrafer... ..	548000
Elektromekanisk Arbejde	215000
Symaskiner	58000
Cykler	33000
Andet Arbejde	833000 ¹⁾
Tilsammen ...	6,521000

I de 75 rene Reparationsværksteder udførtes i alt Arbejde for 1,96 Mill. Kr.; jfr. nedenstaaende Fordeling paa Landets Hoveddele:

	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Værdi af udført Reparations- arbejde pr. Arbejder	
			Kr.	Kr.
Hovedstaden	14	400	924500	2310
Provinsbyerne	45	371	721800	1950
Landdistrikterne ..	16	140	313700	2240
Hele Landet ...	75	911	1,960000	2150

Pr. Arbejder udgjorde Værdien af det udførte Reparationsarbejde 2150 Kr. mod 3220 Kr. for Jernstøberier, Maskinfabrikker m. v.

Foretager man en Fordeling efter Arten af det udførte Arbejde, faas omstaaende Oversigt:

¹⁾ Heraf forskelligt groft Smedearbejde for 400000 Kr., Bygningsbeslag for 45000 Kr., Telefonmateriel (Stativer m. v.) for 38000 Kr., Brand-Skydehaner m. v. for 30000 Kr., Støvsugemaskiner for 25000 Kr., Dampgryder for 17000 Kr., Rør for 15000 Kr., Vaadspil for 15000 Kr.

	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Værdi af udført Repara-tionsarbejde pr. Arbejder	
			Kr.	Kr.
Reparation af Sporvejsmateriel	3	240	467400	1950
— - Jernbanemateriel	10	174	357600	2050
— - Skibe og egne Maskiner	14	256	715600	2800
Selvstændige Repara-tionsværksteder . .	48	241	419400	1740
Tilsammen . . .	75	911	1,960000	2150

Pr. Arbejder var Værdien af det udførte Repara-tionsarbejde lavest i de selvstændige Repara-tionsværksteder, højest i saadanne Virksomheder, der vare knyttede til anden industriel Virksomhed, og som udelukkende vare beskæftigede med Repara-tion af egne Maskiner.

I de 19 Cykelfabrikker udgjorde Salgsværdien af den hele Produktion 1,55 Mill. Kr., og der blev udført Repara-tionsarbejde for 78000 Kr.; jfr. nedenstaaende Oversigt for Landets Hoveddele:

	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Produktionens Salgsværdi Kr.	Repara-tions-arbejde Kr.
Hovedstaden	10	203	1,273400	44900
Provinsbyerne	5	48	127400	25000
Landdistrikterne . .	4	35	145200	7800
Hele Landet . . .	19	286	1,546000	77700

Nedenfor er Produktionen nærmere specificeret:

	Mængde Stkr.	Salgsværdi Kr.
Cykler	13200	1,309000
Motorecykler og Automobiles . . .	—	170000
Symaskiner	370	35600
Andet Arbejde	—	31400
Tilsammen . . .	—	1,546000

Saa-vel for Cykler som for Symaskiner var den gennemsnitlige Salgsværdi pr. Stk. knap 100 Kr.

I 1897 er Produktionens Salgsværdi for 247 Jernstøberier, Maskinfabrikker, Maskinværksteder, Cykelfabrikker, elektromekaniske Fabrikker m. v. med 8542 Arbejdere opgjort til 17,36 Mill. Kr. og

Værdien af udført Reparationsarbejde til 2,29 Mill. Kr. De tilsvarende Tal vare i 1905 for 431 Virksomheder med 12468 Arbejdere 33,79 Mill. Kr. og 5,90 Mill. Kr.

Medens det i 1905 beskæftigede Antal Arbejdere kun er henimod en halv Gang større end i 1897, er saavel Produktionens Salgsværdi som Værdien af udført Reparationsarbejde steget til ca. det dobbelte.

8. Blikkenslagerforretninger, Smedeforretninger, Maskinværksteder.

For de Fag, der behandles i nærværende Afsnit, har man kun indhentet Oplysning om Produktion m. v. fra samtlige Virksomheder i Maribo og Hjørring Amter; for den øvrige Del af Landet foreligger der derimod kun Oplysninger fra saadanne større Virksomheder, der ere undergivne Fabriktilsyn. I den følgende Fremstilling vil først Maribo og Hjørring Amter blive behandlede, derefter (Side 37) den øvrige Del af Landet.

A. Maribo og Hjørring Amter.

De for Maribo og Hjørring Amter modtagne Oplysninger om Produktion m. v. i 1905 vedrøre i alt 667 Virksomheder med gennemsnitlig 1020 Arbejdere. I omstaaende Tabel er der særskilt for de to Amters Byer og Landdistrikter meddelt en Fordeling efter Fag af Virksomhederne uden og med Arbejdere; Antallet af Virksomheder i Landdistrikterne d. 12. Juni 1906 er vedføjet.

I Landdistrikterne er Antallet af Virksomheder med Arbejdere og som Følge heraf ogsaa det beskæftigede Antal Arbejdere efter den her foretagne Opgørelse noget større end i 1906. Fuldstændig Overensstemmelse kan naturligvis ikke ventes, idet Tallene for 1906 vedrøre et bestemt Tidspunkt, medens nærværende Opgørelse angiver det Antal Arbejdere, der gennemsnitlig har været beskæftiget.

Af de 1020 Arbejdere vare ca. 60 beskæftigede med Udearbejde, Resten paa Værksted. Forholdet for de forskellige Fag og for By og Land fremgaar af de i Oversigten Side 32 nederst anførte Tal.

Tabelværkets Løbe-Nr.		12. Juni 1906		Oplysningerne om Produktionen i 1905 vedrøre					
		Landdistrikter		Byer			Landdistrikter		
		Antal Virk- som- heder	Antal Arbej- dere	Antal Virk- somheder		Antal Arbej- dere	Antal Virk- somheder		Antal Arbej- dere
				uden Arbej- dere	med Arbej- dere		uden Arbej- dere	med Arbej- dere	
	Maribo Amt								
163	Blikkenslagerforretn. ...	9	1	5	14	44	6	1	3
169	Grovsmedeforretninger..	291	351	"	20	61	70	211	413
171	Klejnsmedeforretninger .	2	"	1	6	25	3	"	"
181. 184.)	Maskinværksteder m. v..	36	38	6	10	36	14	16	30
	Tilsammen ...	338	390	12	50	166	93	228	446
	Hjørring Amt								
163	Blikkenslagerforretn. ...	24	8	"	9	19	8	7	9
169	Grovsmedeforretninger..	228	211	"	15	50	74	142	289
171	Klejnsmedeforretninger .	2	1	"	2	5	4	1	2
181. 184.)	Maskinværksteder m. v..	14	11	2	7	18	6	7	16
	Tilsammen ...	268	231	2	33	92	92	157	316
	Maribo og Hjørring A mter tilsammen								
163	Blikkenslagerforretn. ...	33	9	5	23	63	14	8	12
169	Grovsmedeforretninger..	519	562	"	35	111	144	353	702
171	Klejnsmedeforretninger .	4	1	1	8	30	7	1	2
181. 184.)	Maskinværksteder m. v..	50	49	8	17	54	20	23	46
	Tilsammen ...	606	621	14	83	258	185	385	762

I Grovsmedeforretninger og Maskinværksteder spillede Udearbejde kun en ringe Rolle; derimod var ca. en Fjerdedel af Arbejderne i Klejnsmedeforretninger og henimod Halvdelen i Blikken-

Af 100 Arbejdere vare beskæftigede ved Udearbejde

	Køb- steder	Land- distrikter	Til- sammen
Blikkenslagerforretninger ...	44	33	44
Grovsmedeforretninger.....	3	1	1
Klejnsmedeforretninger.....	30	—	26
Maskinværksteder.....	11	2	7
Tilsammen ...	18	1	6

slagerforretninger beskæftigede ved Udearbejde. I Byerne var Udearbejde af størst Betydning.

Af de 667 Virksomheder havde ca. 30 mekanisk Kraft, men kun ganske enkelte benyttede denne i den hele Arbejdstid. 5 brugte den mekaniske Kraft 1—2 Timer daglig, 9 gennemsnitlig 2—4 Timer og 11 benyttede den 4—6 Timer daglig.

I samtlige Virksomheder i Maribo og Hjørring Amter udgjorde Salgsværdien af det i 1905 udførte Arbejde 1,64 Mill. Kr. I nedenstaaende Tabel meddeles specificerede Oplysninger for de enkelte Fag, særskilt for Maribo og Hjørring Amter samt for Byer og Landdistrikter.

	Byer	Land- distrikter	Tilsammen
	Kr.	Kr.	Kr.
Maribo Amt			
Blikkenslagerforretninger m. v. ...	115300	15900	131200
Grovsmedeforretninger	97200	620500	717700
Klejnsmedeforretninger	42900	4200	47100
Maskinværksteder	70100	39400	109500
Tilsammen ...	325500	680000	1,005500
Hjørring Amt			
Blikkenslagerforretninger m. v. ...	41300	14800	56100
Grovsmedeforretninger	70500	409100	479600
Klejnsmedeforretninger	5100	4500	9600
Maskinværksteder	41200	50600	91800
Tilsammen ...	158100	479000	637100
Maribo og Hjørring Amter			
Blikkenslagerforretninger m. v. ...	156600	30700	187300
Grovsmedeforretninger	167700	1,029600	1,197300
Klejnsmedeforretninger	48000	8700	56700
Maskinværksteder	111300	90000	201300
Tilsammen ...	483600	1,159000	1,642600

Pr. beskæftiget Person (Indehaveren medregnet) udgjorde den samlede Bruttoindtægt i Byerne 1360 Kr. og paa Landet 870 Kr. For de forskellige Fag vare de tilsvarende Tal saaledes:

	Samlet Bruttoindtægt pr. beskæftiget Person	
	Byer	Landdistrikter
	Kr.	Kr.
Blikkenslagerforretninger m. v. . . .	1720	900
Grovsmedeforretninger	1150	860
Klejnsmedeforretninger	1230	870
Maskinværksteder	1410	1010
Tilsammen	1360	870

Lavest var den gennemsnitlige Bruttoindtægt i Grovsmedeforretninger, højest i Byerne i Blikkenslagerforretninger og paa Landet i Maskinværksteder.

Grænsen mellem de forskellige Fag var naturligvis ikke skarp. Af de 1,64 Mill. Kr. var saaledes 144000 Kr. for Arbejde, der laa uden for det paagældende Fags eget Omraade; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Maribo og Hjørring Amter					
	Byer:			Landdistrikter:		
	Salgsværdi for Varer			Salgsværdi for Varer		
	af Virksomhedens Art Kr.	af anden Art Kr.	Tilsammen Kr.	af Virksomhedens Art Kr.	af anden Art Kr.	Tilsammen Kr.
Blikkenslagerforretn. m. v.	156600	"	156600	30500	200	30700
Grovsmedeforretninger . . .	157300	10400	167700	961300	68300	1,029600
Klejnsmedeforretninger ..	31200	16800	48000	5900	2800	8700
Maskinværksteder	80400	30900	111300	75500	14500	90000
Tilsammen	425500	58100	483600	1,073200	85800	1,159000

I Blikkenslagerforretninger m. v. udførtes næsten udelukkende Blikkenslager- samt Gas- og Vandarbejde. For de øvrige Fag vare Forholdstallene for Arbejde af anden Art end Virksomhedens saaledes:

	Af 100 Kr. var for Arbejde af anden Art end Virksomhedens		
	Byer	Landdistrikter	Byer og Landdistrikter
Grovsmedeforretninger . . .	6	7	6
Klejnsmedeforretninger ..	35	32	34
Maskinværksteder	28	16	23
Tilsammen	12	7	9

Mest ensartet var det udførte Arbejde i Grovsmedeforretninger, mest blandet i Byernes Klejnsmedeforretninger og Maskinværksteder. Af de 45400 Kr., som Maskinværkstederne modtog for andet Arbejde end Maskinarbejde, var ca. 36000 Kr. for Smedearbejde (ligelig fordelt mellem Grov- og Klejnsmedearbejde), Resten hovedsagelig for Gas- og Vandarbejde; af Klejnsmedeforretningernes 19600 Kr. var 9600 Kr. for Grovsmedearbejde, 1700 Kr. for Maskinarbejde og 8300 Kr. for Gas- og Vandarbejde, og af Grovsmedeforretningernes 78700 Kr. var 43900 Kr. for Maskinarbejde, 21000 Kr. for Klejnsmedearbejde, 7700 Kr. for Gas- og Vandarbejde og 6100 Kr. for Blikkenslagerarbejde.

Fordeler man i Overensstemmelse hermed den samlede Værdi efter Art i 5 Hovedgrupper, faas følgende Oversigt:

Maribo og Hjørring Amter			
	Byer	Land- distrikter	Til- sammen
	Kr.	Kr.	Kr.
Gas- og Vandarbejde	36400	5800	42200
Blikkenslagerarbejde	135900	38400	174300
Grovsmedearbejde	174200	973600	1,147800
Klejnsmedearbejde	53300	23400	76700
Maskinarbejde	83800	117800	201600
Tilsammen	483600	1,159000	1,642600

I nedenstaaende Oversigt er Blikkenslagerarbejdet nærmere specificeret:

	Byer	Land- distrikter	Til- sammen
	Kr.	Kr.	Kr.
Bygningsarbejde, nyt	54800	12100	66900
— , Reparationer	12700	1300	14000
Husholdningsarbejde, nyt	24100	2000	26100
— , Reparationer	12400	3800	16200
Mejeriarbejde	19900	14300	34200
Andet Blikkenslagerarbejde	12000	4900	16900
Tilsammen	135900	38400	174300

I Byerne var Bygningsarbejde den vigtigste Post, den indbragte akkurat Halvdelen af den hele Bruttoindtægt. Paa Landet traadte Mejeriarbejde stærkere frem.

Grovsmedearbejdet fordelte sig efter Art saaledes:

	Byer	Land- distrikter	Til- sammen
	Kr.	Kr.	Kr.
Hestebeslag	50700	236300	287000
Vognarbejde, nyt og Reparationer ...	78700	342600	421300
Reparationer af Landbrugsredskaber..	7500	146100	153600
Nye Plove	1000	24900	25900
— Harver	900	34000	34900
Andet Grovsmedearbejde	35400	189700 ¹⁾	225100
Tilsammen ...	174200	973600	1,147800

Antallet af nye Plove og Harver var henholdsvis 850 og 1365, og den gennemsnitlige Salgsværdi blev saaledes henholdsvis 30 og 26 Kr. — De vigtigste Poster var Vognarbejde og Hestebeslag. Disse indbragte tilsammen over tre Femtedele (62 pCt.) af den hele Indtægt, i Byerne endogsaa tre Fjerdedele. Skoning af Heste fandt Sted i 36 Virksomheder i Byerne og i 486 paa Landet, men af disse tilvirkede kun henholdsvis 32 og 394 selv Hestesko, i alt 326000 Stkr. (60000 Stkr. i Byerne og 266000 Stkr. paa Landet). Regner man en paaslaet Hestesko til ca. 65 Øre, bliver Salgsværdien herfor 212000 Kr., og der bliver saaledes ikke mere end 75000 Kr. tilbage for paaslaet Fabriksarbejde. Hvor stort et Antal Sko, der svarer hertil, vides imidlertid ikke. Paa Landet leverer Smeden ikke altid selv Skoene, og i saadanne Tilfælde vedrører den angivne Sum naturligvis kun Betaling for selve Beslagarbejdet. Det synes dog, som om mindst to Tredjedele af de paaslaede Sko ere haandsmedede. Anvendelsen af færdige Hestesko er trængt mest igennem paa Landet, og dette gælder saavel Maribo som Hjørring Amt; i øvrigt er der ikke i denne Forbindelse nogen Forskel mellem de to Amter. Reparation af Landbrugsredskaber spillede ganske naturlig en langt større Rolle paa Landet end i Byerne, og det samme gælder Fremstilling af Plove, Harver og andre Landbrugsredskaber.

I omstaaende Oversigt er Klejnsmedearbejdet nærmere specificeret:

¹⁾ Heraf 11000 Kr. for forskellige andre Landbrugsredskaber.

	Byer	Landdistrikter	Tilsammen
	Kr.	Kr.	Kr.
Bygningsarbejde, nyt	23600	10800	34400
— , Reparationer ..	8100	1600	9700
Andet Reparationsarbejde	5600	6900	12500
Pengeskabe	1200	1400	2600
Vægte	2600	100	2700
Kunstsmedarbejde	1000	"	1000
Andet Klejnsmedarbejde	11200 ¹⁾	2600	13800
Tilsammen ...	53300	23400	76700

Baade i Byerne og paa Landet var nyt Bygningsarbejde af størst Betydning. Tilsammen indbragte det henimod Halvdelen af den hele Indtægt. Det hertil anvendte Laase- og Bygningsbeslag var for det meste Fabriksarbejde; paa eget Værksted tilvirkedes kun for 4800 Kr. (3900 Kr. i Byerne, 900 Kr. paa Landet). Ved Siden af nyt Bygningsarbejde udførtes der navnlig Reparationsarbejde; de øvrige specificerede Poster vare ubetydelige.

Af de 202000 Kr. for udført Maskinarbejde var mellem Halvdelen og tre Femtedele for Cykelreparationer²⁾; jfr. nedenstaaende Oversigt:

	Byer	Landdistrikter	Tilsammen
	Kr.	Kr.	Kr.
Cykelreparationer	61800	50400	112200
Andet Maskinarbejde	22000	67400	89400
Tilsammen ...	83800	117800	201600

I Byerne faldt endogsaa tre Fjerdedele af den hele Indtægt paa Cykelreparationer, paa Landet betød andet Maskinarbejde (Reparation af Landbrugsmaskiner) derimod mere.

B. Den øvrige Del af Landet.

Uden for Maribo og Hjørring Amter foreligger der som nævnt kun Oplysning om saadanne større Virksomheder, som ere under Fabriktilsyn. Antallet heraf var 267 med 1655 Arbejdere Aaret

¹⁾ Heraf Skibsarbejde for 2500 Kr.

²⁾ Der fabrikeredes desuden et mindre Antal nye Cykler, men da der ikke paa Skemaerne var sondret mellem, hvorvidt de solgte Cykler vare af eget eller af fremmed Fabrikat, ere de her helt udeladte.

igennem eller 6,2 Arbejdere pr. Virksomhed mod 1,6 Arbejdere for samtlige Virksomheder i Maribo og Hjørring Amter. Virksomhederne vare størst i Hovedstaden (9,2 Arbejdere mod 5,0 Arbejdere i Provinsbyerne og 3,1 Arbejdere paa Landet). Efter Fag fordelte de 267 Virksomheder sig saaledes:

	Hovedstaden		Provinsbyerne		Landdistrikterne		Tilsammen	
	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere
Gas- og Vandmesterforretn.	6	84	8	37	2	10	16	131
Blikkenslagerforretninger . .	11	153	7	21	1	1	19	175
Grovsmedeforretninger	18	112	31	158	33	114	82	384
Klejnsmedeforretninger	45	490	29	174	3	17	77	681
Maskinværksteder	27	143	17	72	29	69	73	284
Tilsammen	107	982	92	462	68	211	267	1655

Af de 1655 Arbejdere vare 304 beskæftigede ved Udearbejde, Resten paa Værksted. Forholdet for de forskellige Fag vil fremgaa af nedenstaaende Tal for hele Landet:

Af 100 Arbejdere vare beskæftigede ved Udearbejde:

Gas- og Vandmesterforretninger	40
Blikkenslagerforretninger	70
Grovsmedeforretninger	8
Klejnsmedeforretninger	13
Maskinværksteder	5

Tilsammen 18

Det var navnlig i Gas- og Vandmester- samt i Blikkenslagerforretninger, at der arbejdedes ude. I Grovsmedeforretninger og Maskinværksteder spillede Udearbejde derimod en ringe Rolle.

Ser man bort fra Gas- og Vandmesterforretninger samt Blikkenslagerforretninger, der kun sjældent benyttede mekanisk Kraft, have af de øvrige 232 Virksomheder 96 oplyst, at de ikke benyttede den mekaniske Kraft i hele Arbejdstiden. Disse 96

Virksomheder fordelte sig efter det Antal Timer, som den mekaniske Kraft daglig benyttedes, saaledes:

	Hovedstaden	Provins- byerne	Landdi- strikterne	Tilsammen
Indtil 2 Timer daglig	4	3	11	18
2—3 — —	3	8	6	17
3—4 — —	3	4	9	16
4—5 — —	2	7	5	14
5—6 — —	11	3	7	21
6—7 — —	1	2	3	6
7—8 — —	3	"	2	5
Tilsammen ...	27	27	43	97
Samlet Antal Virksomheder ...	90	77	65	232

Det var særlig paa Landet, at den mekaniske Kraft ikke blev brugt i den hele Arbejdstid, og samtidig benyttedes den her forholdsvist mindst.

I samtlige 267 Virksomheder udgjorde Salgsværdien af det i 1905 udførte Arbejde 4,20 Mill. Kr. Nedenfor er denne Sum særskilt for Landets Hoveddele fordelt paa de forskellige Fag:

	Hoved- staden Kr.	Provins- byerne Kr.	Landdi- strikterne Kr.	Hele Landet Kr.
Gas- og Vandmesterforretninger	203400	126500	41700	371600
Blikkenslagerforretninger	909700	67000	2500	979200
Grovsmedeforretninger	291900	326500	199400	817800
Klejnsmedeforretninger	1,067900	318100	19400	1,405400
Maskinværksteder	298800	174400	156300	629500
Tilsammen ...	2,771700	1,012500	419300	4,203500

Pr. beskæftiget Person (Indehaveren medregnet) udgjorde den hele Bruttoindtægt for samtlige 267 Virksomheder 2190 Kr. (2550 Kr. i Hovedstaden, 1830 Kr. i Provinsbyerne og 1500 Kr. paa Landet). Bruttoindtægten var højest i Blikkenslagerforretninger (5050 Kr.), lavest i Grovsmedeforretninger og Maskinværksteder (1760 Kr.).

Af de 4,20 Mill. Kr. var 675000 Kr. for Arbejde, der laa uden for det paagældende Fags eget Omraade; jfr. omstaaende Oversigt for hele Landet:

	Salgsværdi for Varer		Til- sammen	Af 100 Kr. var for Arbejde af anden Art
	af Virksom- hedens Art	af anden Art		
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Gas- og Vandmesterforretn.	257600	114000	371600	31
Blikkenslagerforretninger ..	757600	221600	979200	23
Grovsmedeforretninger	742500	75300	817800	9
Klejnsmedeforretninger	1,209100	196300	1,405400	14
Maskinværksteder	561800	67700	629500	11
Tilsammen ...	3,528600	674900	4,203500	16

I Grovsmedeforretninger var det udførte Arbejde mest ensartet; over ni Tiendedele af Bruttoindtægten var for Grovsmedearbejde. I samtlige Virksomheder i Maribo og Hjørring Amter udgjorde Grovsmedearbejdet endogsaa 94 pCt. (jfr. ovenfor Side 34). Ogsaa Maskinværkstederne havde forholdsvis ensartet Arbejde; dette gælder for de her behandlede større Virksomheders Vedkommende navnlig Maskinværkstederne i Byerne; paa Landet var en Tredjedel andet Arbejde og for samtlige Virksomheder i Maribo og Hjørring Amter var det tilsvarende Tal en Fjerdedel. De mindre Maskinværksteder have, navnlig paa Landet, oprindeligt været Grovsmedeforretninger, der efterhaanden ere gaaede over til særlig at beskæftige sig med Reparation af Landbrugsmaskiner m. v. Mest blandet var det udførte Arbejde i Gas- og Vandmesterforretninger (Klejnsmedearbejde) og i Blikkenslagerforretninger (Gas- og Vandarbejde).

I nedenstaaende Oversigt er det udførte Arbejde specificeret efter Hovedgrupper, idet der yderligere i Lighed med foranstaaende Oversigt er foretaget en Deling, eftersom det paagældende Arbejde udførtes i Virksomheder, hvor det var det væsentlige, eller i Virksomheder af anden Art, hvor det altsaa var af mindre Betydning:

	Bruttoværdi af Arbejde udført i Virksomheder, hvor det paagældende Arb. var		Tilsammen
	det væsentlige	mindre væsentl.	
	Kr.	Kr.	Kr.
Gas- og Vandarbejde	257600	402400	660000
Blikkenslagerarbejde	757600	18000	775600
Grovsmedearbejde	742500	52000	794500
Klejnsmedearbejde	1,209100	125300	1,334400
Maskinarbejde	561800	77400	639200
Tilsammen ...	3,528600	675100	4,203700

Af de 675000 Kr., som de her omhandlede Virksomheder modtog for Arbejde, der falder uden for det paagældende Fags eget Omraade, var 402000 Kr. eller tre Femtedele for Gas- og Vandarbejde. Det udførtes navnlig i Blikkenslagerforretninger (209000 Kr. eller 21 pCt. af den hele Bruttoværdi) og i Klejnsmedeforretninger (143000 Kr. eller 10 pCt.); i Grovsmedeforretninger udførtes Gas- og Vandarbejde for 31000 Kr. og i Maskinværksteder for 19000 Kr. Klejnsmedearbejde udførtes, foruden i Klejnsmedeforretninger, navnlig i Gas- og Vandmesterforretninger (80000 Kr.) og i Maskinværksteder (31000 Kr.); Maskinarbejde udførtes, foruden i Maskinværksteder, navnlig i Grovsmedeforretninger (41600 Kr.), i Klejnsmedeforretninger (19000 Kr.) og i Gas- og Vandmesterforretninger (15800 Kr.); Grovsmedearbejde udførtes, foruden i Grovsmedeforretninger, i Klejnsmedeforretninger (22000 Kr.), i Maskinværksteder (16500 Kr.) og i Gas- og Vandmesterforretninger (13400 Kr.); endelig udførtes Blikkenslagerarbejde, foruden i Blikkenslagerforretninger, navnlig i Klejnsmedeforretninger (12500 Kr.).

De 660000 Kr. for Gas- og Vandarbejde fordelte sig saaledes paa Landets Hoveddele: Hovedstaden 426000 Kr. eller henimod to Tredjedele, Provinsbyerne 170000 Kr., Landdistrikterne 64000 Kr.

Af Blikkenslagerarbejdet udførtes endogsaa de ni Tiendedele i Hovedstaden; jfr. nedenstaaende Oversigt, hvor det udførte Arbejde er nærmere specificeret, særskilt for Landets Hoveddele:

	Hoved- staden Kr.	Provins- byerne Kr.	Landdi- strikterne Kr.	Til- sammen Kr.
Bygningsarbejde, nyt	475700	41500	1000	518200
— Reparationer	130700	4000	600	135300
Husholdningsarbejde, nyt	4800	8600	"	13400
— Reparationer	2000	1600	"	3600
Mejeriarbejde	13000	2300	800	16100
Andet Blikkenslagerarbejde	80600	7900	500	89000
Tilsammen	706800	65900	2900	775600

84 pCt. af den hele Bruttoindtægt var for Bygningsarbejde. Endnu større Rolle spillede dette Arbejde i Hovedstaden; i Pro-

vinsbyerne traadte Husholdningsarbejde noget stærkere frem og dette gælder endnu mere, naar man ogsaa medregner de smaa Virksomheder. Ifølge Oversigten Side 35 faldt saaledes i Maribo og Hjørring Amters Byer over en Fjerdedel af Bruttoindtægten paa Husholdningsarbejde, medens det i de her behandlede større Virksomheder kun var 15 pCt.; i Hovedstaden var Husholdningsarbejde ganske betydningsløst.

I nedenstaaende Oversigt er der meddelt en tilsvarende Specifikation for Grovsmedearbejdet:

	Hoved- staden Kr.	Provins- byerne Kr.	Landdi- strikterne Kr.	Til- sammen Kr.
Hestebeslag	149000	82300	26900	258200
Vognarbejde, nyt og Reparationer ..	121700	124500	52100	298300
Reparationer af Landbrugsredskaber	8400	7100	30000	45500
Nye Plove	"	100	12700	12800
— Harver	"	100	12100	12200
Andet Grovsmedearbejde	21800	93900	51600	167300
Tilsammen ...	300900	308000	185400	794300

Antallet af nye Plove og Harver var henholdsvis 360 og 400, og den gennemsnitlige Salgsværdi blev saaledes henholdsvis 35 og 31 Kr. eller noget højere end de tilsvarende Gennemsnit for Maribo og Hjørring Amt. De to største Poster var Hestebeslag og Vognarbejde; jfr. nedenstaaende Forholdstal, hvor de tilsvarende Tal for Maribo og Hjørring Amters Byer og Landdistrikter ere vedføjede:

Af 100 Kr. Brutto- indtægt var for	Hoved- staden	Provins- byerne	Landdi- strikterne	Maribo og Hjørring Amters	
				Byer	Landdistrikter
Hestebeslag.....	50	27	15	29	24
Vognarbejde.....	40	40	28	45	35
Andet.....	10	33	57	26	41

Det er navnlig i Byerne, at Hestebeslag og Vognarbejde er af saa stor Betydning. I Hovedstaden er Hestebeslag den vigtigste Post og indbragte Halvdelen af den hele Bruttoindtægt, i Provinsbyerne var det Vognarbejde, der gav mest (40 à 45 pCt.). Derimod foregik Reparation af Landbrugsredskaber og Fabrikation af Plove, Harver m. v. næsten udelukkende paa Landet. Særlig i de større

Virksomheder spillede dette Arbejde en fremtrædende Rolle; de mindre vare i højere Grad beskæftigede med Hestebeslag (i Maribo og Hjørring Amter indkom saaledes en Fjerdedel af den hele Bruttoindtægt som Betaling for Hestebeslag mod kun 15 pCt. i de større Virksomheder).

Hestebeslag blev udført i 71 Virksomheder, men af disse tilvirkede kun 58 selv Hestesko (293000 Stkr.). For Landets Hoveddele vare de tilsvarende Tal saaledes:

	Antal Virksomheder, hvor der udførtes Hestebeslag	Heraf tilvirkede selv Hestesko	Antal Hestesko smedet paa eget Værksted
Hovedstaden	12	12	165300
Provinsbyerne	25	20	95500
Landdistrikterne.....	34	26	32200
Tilsammen ...	71	58	293000

Ovenfor blev for Maribo og Hjørring Amter Antallet af haandsmedede Sko anslaaet til mindst to Tredjedele; efter en lignende Beregning synes det tilsvarende Forholdstal her at være endnu højere (mindst tre Fjerdedele) og snarest højest i Hovedstaden.¹⁾

Klejnsmedearbejdet fordelte sig efter Art saaledes:

	Hoved- staden Kr.	Provins- byerne Kr.	Landdi- strikterne Kr.	Til- sammen Kr.
Bygningsarbejde, nyt	366300	103000	6300	475600
— , Reparationer	122000	24900	3200	150100
Andet Reparationsarbejde	86300	41000	"	127300
Pengeskabe	89400	18700	200	108300
Vægte	66000	13800	"	79800
Laase- og Bygningsbeslag, solgte til andre	16400	2100	8000	26500
Kunstsmedearbejde	71400	13000	600	85000
Andet Klejnsmedearbejde	195600	50900	4900	251400
Kobbersmedearbejde m. v.	30400	"	"	30400
Tilsammen ...	1,043800	267400	23200	1,334400

Af Pengeskabe og Vægte fabrikeredes henholdsvis 460 og 1770 Stkr., og den gennemsnitlige Salgsværdi blev saaledes 235 og 45 Kr. — I Lighed med Forholdet i Maribo og Hjørring Amter indbragte Bygningsarbejde omtrent Halvdelen af den hele Brutto-

¹⁾ En paaslaet Hestesko maa i Hovedstaden sættes til ca. 75 Øre.

indtægt. Det hertil anvendte Laase- og Bygningsbeslag blev kun delvis tilvirket paa eget Værksted. Af de 44 Klejnsmedeforretninger, der udførte nyt Bygningsarbejde (23 i Hovedstaden og 21 i Provinsbyerne), tilvirkede saaledes kun 21 (henholdsvis 13 og 8) selv Beslag for i alt 60000 Kr. (48500 Kr. i Hovedstaden og 11500 Kr. i Provinsbyerne), hvortil dog yderligere kommer 26500 Kr. for Beslag, solgt til andre.

Af Maskinarbejdet var i Hovedstaden 45000 Kr. for Reparationsarbejde, der blev udført paa et Par større industrielle Virksomheders egne Reparationsværksteder. De øvrige 594000 Kr. fordelte sig saaledes:

	Hovedst. Kr.	Provinsbyerne Kr.	Lænddistrikt. Kr.	Tilsammen Kr.
Cykelreparationer....	74000	59900	8300	142200
Nye Cykler	35600	85200	"	120800
Andet Maskinarbejde	139400	56400	135400	331200
Tilsammen ...	249000	201500	143700	594200

Da Cykelværkstederne særlig findes blandt de smaa Virksomheder, udgjorde Cykelreparationer i de her behandlede større Virksomheder en langt mindre Andel af den samlede Bruttoindtægt end i Maribo og Hjørring Amter; dog indbragte dette Arbejde i Provinsbyerne, bortset fra Fabrikationen af nye Cykler, mere end Halvdelen.

9. Pianofortefabriker m. v.

I 1906 fandtes i hele Landet 30 Fabrikker for Pianoforter, Orgler m. v., og af disse foreligger der Oplysning om Produktionen i 1905 for de 19 største med tilsammen 400 Arbejdere; de øvrige 11 Virksomheder beskæftigede i 1906 kun ca. 40 Arbejdere og laa alle i Hovedstaden.

Produktionens Salgsværdi udgjorde i 1905 i samtlige 19 Fabrikker 1,62 Mill. Kr., hvortil kom 46000 Kr. for udført Reparationsarbejde. Særskilt for Hovedstaden og Provinserne vare Tallene saaledes:

	Antal Virksomheder	Antal Arbejdere	Produktionens Salgsværdi Kr.	Reparationsarbejde Kr.
Hovedstaden	13	343	1,419500	45800
Provinserne	6	57	195700	500
Hele Landet ...	19	400	1,615200	46300

Fabrikationen af Pianoforter m. v. var særlig stærkt koncentreret i Hovedstaden. Medregner man de 11 Virksomheder, for hvilke der mangler Oplysning om Produktionen, var af samtlige Arbejdere 87 pCt. beskæftigede her, og da desuden Bruttoindtægten pr. Arbejder var størst i Hovedstaden (4270 Kr. mod 3440 Kr. i Provinserne), blev Hovedstadens Andel i den samlede Bruttoindtægt endnu større.

I nedenstaaende Oversigt er Produktionen nærmere specificeret, særskilt for Hovedstaden og Provinserne:

	Hovedstaden		Provinserne		Hele Landet	
	Mængde	Salgsværdi Kr.	Mængde	Salgsværdi Kr.	Mængde	Salgsværdi Kr.
Pianoforter.....	1437	1,039300	72	43500	1509	1,082800
Flygeler	189	249200	"	"	189	249200
Stueorgler	216	47500	485	95500	701	143000
Andre Orgler... ..	5	12800	37	56700	42	69500
Løvrigt ¹⁾	—	70700	"	"	—	70700
Tilsammen ...	—	1,419500	—	195700	—	1,615200

To Tredjedele af den hele Salgsværdi var for Pianoforter. I Hovedstaden var endogsaa henimod tre Fjerdedele for Pianoforter, i Provinserne var derimod over tre Fjerdedele for Orgler. Gennemsnitsprisen var højest for «andre Orgler» (1650 Kr.) og for Flygeler (1320 Kr.). Pianoforter kostede gennemsnitlig 720 Kr. og Stueorgler 200 Kr.

10. Andre Industrier.

Kobbersmedeforretninger. Af Kobbersmedeforretninger taltes d. 12. Juni 1906 i hele Landet 45 Virksomheder med 148 Arbejdere, hvoraf 32 med 102 Arbejdere laa i Provinsbyerne. Af disse sidste har man modtaget Oplysning om Produktion m. v. i

¹⁾ For Størstedelen Klaviaturer og Mekanikker, solgte til andre Fabrikker.

1905 for 8 Virksomheder med 58 Arbejdere i Gennemsnit. Den samlede Vægt af støbt Metal var 12000 Pund. Produktionens Salgsværdi udgjorde 154500 Kr., hvortil kom 24800 Kr. for udført Reparationsarbejde. De 154500 Kr. fordelte sig saaledes:

	Salgsværdi Kr.
Mejeriinventar	22700
Brænderiinventar	66900
Andet Inventar	19000
Lygter	2500
Sprøjter	2600
Spande	3500
Gas- og Vandarbejde	10000
Uspecificeret	27300
Tilsammen ...	154500

Tilvirkning af kirurgiske Instrumenter. Af Virksomheder for Tilvirkning af kirurgiske Instrumenter taltes i 1906 29 med 117 Arbejdere, og heraf foreligger der Oplysning om Produktionen i 1905 for 9 Virksomheder med 72 Arbejdere (50 Mænd og 22 Kvinder). Den samlede Værdi saavel af nyt Arbejde (kunstige Lemmer, Bandager m. v.) som for udført Reparationsarbejde udgjorde 217000 Kr.